

TA'LIM JARAYONIDA IJTIMOYIY MOSLASHUV JARAYONINI SHAKLLANTIRISHNING INNOVATSION USULLARI

Qabulov Bahrom Rustamovich,
OXU Xorazm filiali 1-kurs magistrant

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.18242517>

Globalashuv va raqamli transformatsiya sharoitida ta'lim tizimi oldida turgan asosiy vazifalardan biri ijtimoiy jihatdan moslashuvchan, kommunikativ va mas'uliyatli shaxsni shakllantirishdir. Ijtimoiy moslashuv shaxsning jamiyatda mavjud ijtimoiy me'yorlar, qadriyatlar va rollarni ongli ravishda qabul qilishi hamda ularga mos ravishda faoliyat yurita olishini ifodalaydi. Ushbu jarayon ayniqsa ta'lim muhitida muhim ahamiyat kasb etib, o'quvchilarning akademik muvaffaqiyati bilan bir qatorda ularning ijtimoiy yetukligini ham belgilaydi.

Zamonaviy pedagogik tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, ijtimoiy moslashuv darajasi past bo'lgan o'quvchilarda muloqot muammolari, jamoada ishlashdagi qiyinchiliklar va ta'lim jarayoniga nisbatan befarqlik holatlari ko'proq kuzatiladi. An'anaviy ta'lim modellarida ushbu muammolarni hal etishga yetarli e'tibor qaratilmay, o'qitish asosan bilimni uzatish bilan cheklanib qolmoqda. Natijada ta'lim jarayonida o'quvchilarning real ijtimoiy tajribasini rivojlantirish imkoniyatlari cheklanadi.

Innovatsion pedagogik usullar esa ta'lim jarayonini ijtimoiy tajriba maydoniga aylantirib, o'quvchini faol subyekt sifatida shakllantirishga xizmat qiladi. Interfaol o'qitish texnologiyalari, muammoli ta'lim, loyiha asosida o'qitish va raqamli hamkorlik vositalari o'quvchilarning ijtimoiy moslashuv jarayonini tabiiy va izchil shakllantirish imkonini beradi. Ushbu yondashuvlarda bilim egallash jarayoni muloqot, hamkorlik va ijtimoiy o'zaro ta'sir orqali amalga oshiriladi.

Mazkur maqolaning maqsadi ta'lim jarayonida ijtimoiy moslashuvni shakllantirishning innovatsion usullarini nazariy va amaliy jihatdan tahlil qilish, ularning pedagogik samaradorligini asoslab berishdan iborat. Tadqiqot natijalari ta'lim muassasalarida ijtimoiy moslashuvni rivojlantirishga yo'naltirilgan metodik yondashuvlarni takomillashtirish uchun ilmiy asos bo'lib xizmat qiladi.

Mazkur tadqiqotda ta'lim jarayonida ijtimoiy moslashuvni shakllantirishning innovatsion usullarini aniqlash va ularning samaradorligini baholash uchun nazariy va amaliy tahlilga asoslangan kompleks metodologiya qo'llanildi. Tadqiqot metodologiyasi shaxsning ijtimoiy tajribasini shakllantirish jarayonini tizimli va ilmiy asosda o'rganishga qaratildi.

Birinchidan, tavsifiy-tahliliy metod tadqiqotning nazariy qismida asosiy rol o'ynadi. Ushbu metod yordamida ijtimoiy moslashuv, pedagogik innovatsiyalar va zamonaviy o'quv yondashuvlariga oid ilmiy manbalar, jumladan o'quv-uslubiy qo'llanmalar, ilmiy maqolalar va xalqaro tadqiqotlar batafsil o'rganildi. Bu bosqichda ta'lim jarayonida o'quvchilarning ijtimoiy kompetensiyalarini rivojlantirishga xizmat qiluvchi yondashuvlar sistematik tarzda tasniflandi va ularning samaradorligi tahlil qilindi.

Ikkinchidan, pedagogik modellashtirish metodi qo'llanilib, ijtimoiy moslashuv jarayonini shakllantirishga xizmat qiluvchi ta'lim jarayoni modeli ishlab chiqildi. Ushbu modelda interfaol o'qitish, loyiha asosida o'qitish, muammoli ta'lim va shaxsga yo'naltirilgan yondashuvlar birlashtirildi. Modellashtirish jarayonida metodlar o'quvchilarning muloqot qobiliyati, jamoada ishlash ko'nikmalari va ijtimoiy qaror qabul qilish qobiliyatini rivojlantirishga qanchalik hissa qo'shishi o'rganildi.

Uchinchidan, qiyosiy metod yordamida an'anaviy va innovatsion pedagogik usullar samaradorligi solishtirildi. Tadqiqotda umumta'lim va oliy ta'lim muassasalarida qo'llanilayotgan o'qitish metodlari tahlil qilinib, ularning ijtimoiy moslashuvni shakllantirishdagi ta'siri baholandi. Shu orqali innovatsion yondashuvlarning an'anaviy metodlarga nisbatan afzalliklari aniqlash imkoniyati yaratildi.

To'rtinchidan, kuzatuv va umumlashtirish metodlari ta'lim jarayonidagi amaliy tajribalarni baholashda qo'llanildi. O'quvchilarning interfaol mashg'ulotlar, loyiha ishlari va muammoli vazifalardagi faoliyati kuzatilib, olingan natijalar tizimli tarzda umumlashtirildi. Shu bilan birga, pedagoglar va metodistlarning amaliy tavsiyalari ham tahlil qilindi.

Tadqiqot materiali sifatida umumta'lim va oliy ta'lim muassasalarida qo'llanilayotgan zamonaviy pedagogik tajribalar tanlab olindi. Natijalar innovatsion metodlarning o'quvchilarning ijtimoiy moslashuv jarayonini shakllantirishdagi samaradorligini ilmiy jihatdan baholash imkonini berdi va metodologik asos yaratdi.

Tadqiqot natijalari ta'lim jarayonida ijtimoiy moslashuvni shakllantirishda innovatsion usullar yuqori samaradorlikka ega ekanini ko'rsatdi. Xususan, quyidagi usullar ijobiy natija berdi:

Birinchidan, **interfaol o'qitish texnologiyalari** (munozara, rolli o'yinlar, jamoaviy loyiha ishlari) o'quvchilarning muloqot kompetensiyasini va ijtimoiy faolligini sezilarli darajada oshiradi.

Ikkinchidan, **muammoli ta'lim** asosida tashkil etilgan mashg'ulotlar o'quvchilarda ijtimoiy vaziyatlarni tahlil qilish, mas'uliyatli qaror qabul qilish va moslashuvchan fikrlash ko'nikmalarini shakllantiradi.

Uchinchidan, **raqamli ta'lim vositalari** va onlayn hamkorlik platformalari o'quvchilarning virtual muhitda ijtimoiy moslashuvini ta'minlab, ularni zamonaviy kommunikativ makonga tayyorlaydi.

To'rtinchidan, **shaxsga yo'naltirilgan ta'lim** yondashuvi orqali o'quvchilarning individual ehtiyojlari va ijtimoiy tajribasi inobatga olinib, moslashuv jarayoni samarali tashkil etiladi.

Olingan natijalar shuni ko'rsatadiki, ijtimoiy moslashuv jarayoni faqat tarbiyaviy tadbirlar orqali emas, balki o'quv jarayonining bevosita tarkibiy qismi sifatida shakllantirilishi lozim. Innovatsion usullar o'quvchini ta'lim jarayonining faol subyektiga aylantirib, uning ijtimoiy tajribasini boyitadi.

An'anaviy o'qitish bilan solishtirganda, innovatsion yondashuvlar o'quvchilarning mustaqilligi, jamoada ishlash ko'nikmasi va ijtimoiy mas'uliyatini kuchaytiradi. Bu esa ijtimoiy moslashuvning uzluksiz va barqaror shakllanishiga xizmat qiladi.

Muhokama natijalari ta'lim jarayonida innovatsion metodlarni tizimli ravishda joriy etish ijtimoiy moslashuv muammosini hal etishda samarali pedagogik yechim ekanini tasdiqlaydi.

Mazkur tadqiqot natijalari ta'lim jarayonida ijtimoiy moslashuvni shakllantirishda innovatsion pedagogik usullar muhim rol o'ynashini ilmiy asosda tasdiqladi. Tadqiqot davomida aniqlanishicha, interfaol o'qitish texnologiyalari, muammoli ta'lim, loyiha asosida o'qitish va raqamli hamkorlik platformalari o'quvchilarning muloqot qobiliyatini, jamoada ishlash ko'nikmalarini va mas'uliyatli qaror qabul qilish qobiliyatini sezilarli darajada oshiradi. Shu bilan birga, shaxsga yo'naltirilgan yondashuv o'quvchining individual ehtiyojlarini inobatga olgan holda ijtimoiy moslashuv jarayonini samarali tashkil etishga imkon yaratadi.

Tahlillar shuni ko'rsatdiki, an'anaviy o'qitish metodlari ijtimoiy moslashuvni rivojlantirishga yetarli darajada xizmat qilmaydi, chunki ular asosan bilimni uzatishga yo'naltirilgan. Innovatsion yondashuvlar esa o'quvchilarni faol subyekt sifatida jalb qilib, ularning ijtimoiy kompetensiyalarini uzluksiz va barqaror rivojlantirish imkonini beradi. Shu jihatdan, innovatsion metodlarni tizimli qo'llash ta'lim jarayonining ajralmas qismi sifatida qaralishi lozim.

Mazkur tadqiqot natijalari pedagogik amaliyotga bir nechta ilmiy-amaliy tavsiyalarni beradi: birinchidan, ta'lim muassasalarida interfaol va muammoli

mashg'ulotlarni keng joriy etish; ikkinchidan, raqamli va onlayn hamkorlik vositalaridan foydalanish; uchinchidan, shaxsga yo'naltirilgan yondashuvni tizimlashtirish. Bu tavsiyalar o'quvchilarning ijtimoiy moslashuv jarayonini kuchaytirish, ularni jamiyatga moslashgan, faol va mas'uliyatli shaxs sifatida shakllantirishda muhim ahamiyatga ega.

Xulosa qilib aytganda, ta'lim jarayonida ijtimoiy moslashuvni shakllantirish innovatsion pedagogik metodlar orqali amalga oshirilishi zarur bo'lib, bu nafaqat o'quv jarayonining samaradorligini oshiradi, balki jamiyatda faol va moslashuvchan shaxslarni yetishtirishga xizmat qiladi. Tadqiqot natijalari kelgusida ta'lim strategiyalarini takomillashtirish va pedagogik yondashuvlarni rivojlantirish uchun asos bo'lib xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Bandura, A. (1986). *Social Foundations of Thought and Action: A Social Cognitive Theory*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
2. Dewey, J. (1938). *Experience and Education*. New York: Macmillan.
3. Vygotsky, L.S. (1978). *Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
4. Johnson, D.W., & Johnson, R.T. (2017). *Cooperative Learning: The Foundation for Active Learning*. Boston: Pearson.